

Samogłoski przed spółgłoskami półotwartymi ustnymi

Autor: Halina Karaś

{smoothgallery image=M930.jpg&title=Leksykon&caption=Cofnięcie artykulacji e przed ł. Opracowała I. Stapor na podstawie: Dejna 56.} Samogłoski przed spółgłoskami półotwartymi ustnymi r, l, ł, zwłaszcza samogłoski wysokie i, y, u, ulegają w dialektach różnym zmianom; najczęściej rozszerzeniom artykulacyjnym, np. beł, tele, miert = był, tyle, mirt (zob. Rozszerzenie artykulacyjne). Wpływ ł, zwłaszcza ł wałzonego, artykułowanego z wyrazistym cofnięciem języka, może się zaznaczać także przesunięciem artykulacji i, y w pozycji tautosylabicznej do tyłu i jej obniżaniem, na skutek którego był & rarr; buł lub rozszerzone bouł, pił & rarr; piuł lub piouł (zob. Przejście wygłosowego lub śródgłosowego - ił, -ył > -uł). Podobnie cofnięciu i obniżeniu artykulacji przed u niezgłoskotwórczym & larr; ł ulega w gwarach większej części Śląska i Wielkopolski e do o, ao, co w efekcie daje przejście eł & rarr; oł, aoł, np. paołne pudaołkło lub połne pudaółko = pełne pudełko. Rzadkie i tylko do niektórych wyrazów ograniczone jest przejście oł & rarr; aoł, wyjątkowo ol & rarr; aol: staółek, żaółniyś, Lełopaolt = stołek, żołnierz, Leopold. Przed r, oprócz rozszerzenia artykulacyjnego, zmian jest niewiele i występują one jedynie w niektórych połączeniach i wyrazach, np. kłra, fłra. W grupie er (z psł. *W’) dialekty północne mają ei/y (é) pochylone lub jego kontynuanta: sierce, pirsy; dialekty południowe bądź ey pochylone: pieyrsy, piyrsy, ciyrpieć, bądź jasne: serce, piersi. Por. Samogłoski przed spółgłoskami nosowymi.